

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ירמיהו פרקים ז'-ח'

פרק ז', א-כח

שתי נבואות חריפות מופיעות בפרקנו: האחת מוסבת על היחס הראוי לבית ה', והשניה עוסקת במעמד של הקרבנות. בשתי הנבואות מנתץ ירמיהו את התפיסות המקובלות בדורו ביחס למקדש ולקרבנות, המעודדות את העם להמשיך בדרכו הרעה, והופך אותן על פיהן.

1 'עמד בְּשַׁעַר בַּיִת ה' וְקִרְאתָ שֵׁם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה' (ב) הנבואה הראשונה בפרק נאמרת לבאים להשתחוות בבית המקדש והיא בנויה במבנה של כלל ופרט: פותחת בשני כללים (ג-ד), לאחר מכן מפרטת אותם (ה-ז, ח-יא) וחותרת במסקנה (יב-טו).

א) מה היחס בין שני הכללים שבראש הנבואה, ואיזה עיקרון עומד ביסוד שניהם?
ב) בפסוקים ה-ז נפרט הכלל הראשון. כיצד מתפרשת הטבת הדרכים לפי פירוט זה, ומה המוקד שלה? מהו ה'מקום' שעליו מדובר כאן?

ג) בפסוקים ח-יא נפרט הכלל השני. מהי התפיסה המעוותת ביחס למקדש העולה מ'דברי השקר' שנאמרים לעם? בניגוד לתפיסה השקרית האומרת 'היכל ה' המה' (ד), מציע הנביא כינוי אחר למקדש: 'הבית הזה אשר נקרא שמי עליו' (י, יא, יד). מה ההבדל המהותי בין שני הכינויים?

2 במסקנת הנבואה מזכיר הנביא את חורבן שילה. מה משמעות איזכור זה בנבואתנו ומה הלקח שעליהם ללמוד מן העבר? השוואה דומה מופיעה בתהלים ע"ח, נח-סט. חשבו - כיצד עשוי להתפרש בצורה שגויה ההבדל בין שילה לירושלים (שימו לב להבדל בין תיאור המשכן בפסוק ס לתיאור המקדש בפסוק סט).

3 'כִּי לֹא דִבַּרְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צְוִיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל-דְּבַרִּי עוֹלָה וְזָבַח' (כב) כיצד ניתן ליישב את הקביעה האמורה בפסוק זה עם המצוות בתורה העוסקות בהרחבה בהלכות קרבנות? עיינו בפירושים הבאים, ושימו לב להבדלי התפיסה באשר לתפקיד הקרבנות:

רמב"ם, מורה נבוכים ג, לב: 'דברים אלה היו קשים לכל מי שראיתי דבריו או שמעתי אותם. הם אומרים: 'כיצד אומר ירמיה על האל שהוא לא צונו על דברי עולה וזבח, בעוד רוב המצוות באו לזה דווקא?' כוונת הדברים... כי הוא אמר 'הכוונה הראשונה היתה רק שתשיגו אותי ולא תעבדו את זולתי, והייתי לכם לאלהים... ציווי זה להקרבת קרבנות לא היה אלא לשם השגת יסוד זה... כדי שיימחו עקבות העבודה הזרה, ובאתם אתם וביטלתם תכלית זו... כי אתם הטלתם ספק במציאותו ועבדתם עבודה זרה והמשכתם לפנות אל היכל ה' ולהקריב קרבנות...!'

אברבנאל: 'שהנה ישראל כשיצאו ממצרים ובאו לפני הר סיני ושמעו התורה והמצוות לא צום ה' דבר מעניין הקרבנות, אבל צום ענייני האמונות והמעשים המשובחים אשר יעשו, אמנם כאשר עשו העגל וראה ה' שרירות ליבם הרע... הוצרך לתקן להם צורי ורפואה למחלתם ורשעיהם, ולכן באו מצוות הקרבנות... שלא נצטוו עליהם אם לא היו חוטאים...!'

פרק ז', כט - ח'

הנביא שב אל תיאורי החורבן הקשים שיבואו כעונש על עבודת האלילים של העם, וקורא לעם להתאבל על החללים הרבים שימותו (ז', כט - ח', ג). הוא מנסה ניסיון נואש אחרון לדבר על לב העם, המתנהג בניגוד לדרך הטבע, ולהשיבו בתשובה, אך ללא הועיל (ד-יב). בהמשך דבריו נימת הייאוש מתחזקת והוא מתנבא שוב נבואת זעם ופורענות, המעורבת בכאב והזדהות עמוקים (יג-כג).

4 הנבואה הראשונה (ז', כט-ח', ג) מתמקדת בתיאור החורבן בגי בן הנום. היא פותחת בתיאור החטא (כט-לא) ועוברת לתיאור העונש (לב-ג). עמדו על הקשר בין החטאים לעונשם בנבואתנו, מידה כנגד מידה.

5 גם-חסידה בשמים ידעה מועדיה... התנהגותם החוטאת של ישראל מושווית בפסוקים ו-ז להתנהגותם הטבעית של בני האדם ולהתנהגותם של בעלי החיים. במה שונה השימוש בדימוי הסוס לשימוש בדימוי העופות (חסידה, סיס, וכו')? מדוע בחר הנביא לדימוי דווקא סוס מלחמה?

6 בפסוקים ח-ט מתמודד ירמיהו עם ה'חכמים' שבעם.

א) הסבירו מה הקשר בין פסוק ח לפסוקים הקודמים לו? (בייחוד סוף פסוק ח)

ב) מהו הניגוד המתבטא בפסוקים בין טענת העם והחכמים כלפי האשמות ירמיהו, לבין תגובתו של ירמיהו? ראו את דברי **שד"ל**: 'הוא מצייר כאילו העם והכהנים בפרט עונים לאמור: שקר דיברת, כי אמנם חכמים אנחנו וכולנו יודעים את התורה... וירמיהו משיב: אם כן, שאתם יודעים את התורה ואתם רחוקים מצדקה, נמצא כי לחינם ולהבל נתנה, ולשקר עשה פעולתו עט הסופרים הכותבים אותה, והעט ההוא הרי הוא עט שקר והבל, כי לא הועיל מאומה בפעולתו, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה!'

'כסוס שוטף במלחמה'

בפרק ח' נואש ירמיהו מתשובת העם, ומקונן על מצבו הקשה וחסר התקנה. במהלך הנבואה משתמש הנביא בשני דימויים מעולם החי הממחישים את הבעיה היסודית שלו: תחילה הוא משווה אותו לסוס דוהר במלחמה. הרמח"ל, בספרו 'מסילת ישרים', פירש את שורש החטא הרמוז בדימוי הסוס השוטף של ירמיהו:

והנה ירמיהו היה מתלונן על רוע בני דורו מפני היותם נגועים בנגע המידה הזאת שהיו מעלימים עיניהם ממעשיהם בלי ששימו לב לראות מה הם: הלעשות אם להיעזב? ואמר עליהם 'אין איש ניחם על רעתו... כולו שב שוטף במרוצתו כסוס שוטף במלחמה'. והיינו שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלם ודרכיהם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים, ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה.

(רמח"ל, מסילת ישרים פרק ב, בביאור מידת הזהירות)

בדימוי השני מנגיד הנביא בין דרכם של ישראל לבין התופעה המופלאה של נדידת עופות: 'גַם חֲסִידָה בְּשָׁמַיִם יִדְעָה מוֹעֲדֶיהָ וְתֵר וְסִיס וְעֹגוּר שָׁמְרוּ אֶת עֵת בְּאֲנָהּ, וְעָמִי לֹא יָדְעוּ אֶת מִשְׁפַּט ה'.'

בניגוד לעופות היודעים את מקומם ושבים אליו גם ממרחקים עצומים, העם פועל נגד טבעו ומסרב לשוב.

נדידת עופות היא תופעה זואולוגית מופלאה ומרהיבה, המתרחשת בעיקר בעונות המעבר, כאשר מיני עופות רבים נודדים, עם התקרב החורף, מאתרי הקינון שלהם למעונות-חורף באזורים חמים יותר, ושבים, עם התקרב הקיץ, לאתרי הקינון שלהם. תופעה זו בולטת במיוחד בשמי ישראל בזכות מיקומה: ישראל ממוקמת בנתיב יבשתי, המקשר בין אירופה ואסיה שבצפון לבין אפריקה שבדרום.

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לירמיהו פרקים ז'-ח'

פרק ז' (יח) **הַבָּנִים מִלְקָטִים עֲצִים וְהָאֲבוֹת מִבְּעָרִים אֶת-הָאֵשׁ וְהַנְּשִׁים לָשׁוֹת בָּצֶק לַעֲשׂוֹת כֹּוֹנִים לַמְּלֶכֶת הַשָּׁמַיִם:** העם כולו עסוק בהכנת עוגות מיוחדות שנהגו להקריב לאלילה האשורית אשתה.

(כט) **גִּזִּי נֹזֵר וְהַשְּׁלִיכִי וְשָׂאֵי עַל-שָׁפִים קִינָה:** יהודה מדומה לאשה אבלה והנביא קורא לה לנהוג מנהגי אבלות - לגזוז את שער ראשה ולקונן על הפורענות המתרגשת ובאה.

פרק ח' (ד-ה) **הִיפְלוּ וְלֹא יָקוּמוּ אִם-יָשׁוּב וְלֹא יָשׁוּב. מִדּוּעַ שׁוֹבְכָה הָעָם הַזֶּה יְרוּשָׁלַם מְשֻׁבָה נִצְחָת:** דרכו של עולם שאדם הנופל או סר מדרך הישר קם ושב לדרכו, ואם כן מדוע העם אוהז בדרכו הרעה ומסרב לשוב?

(יג) **אֶסְף אֶסִּיפִם נָאִם ה':** כיוון שאיש אינו שב בתשובה, ה' מודיע שהחליט לכלות את יהודה באופן מוחלט, כמו שהעלים והפרות נושרים מהאילנות.

(יח) **מִבְּלִיגִיתִי עָלַי יָגוֹן עָלַי לְבִי דָוִי:** הנביא מנסה להתגבר על יגונו ואינו מצליח, מחמת כובד האסון.

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennerl Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים